

Asia: VN/32728/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan väliaikaisia voittoveroja koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helen kiittää mahdollisuudesta jättää lausunto luonnoksesta sähköalan ja fossiilisten polttoaineiden alan väliaikaisia voittoveroja koskevaksi lainsäädännöksi, ja toteaa lausunnossaan seuraavaa:

Energiamarkkinoiden tilanne on poikkeuksellinen koko Euroopassa. Sähkön korkea tukkumarkkinahinta on kasvattanut voittoja osalle alan yrityksistä samaan aikaan, kun sähkönkäyttäjien maksukyky on koetuksella ja huoli taloudellisesta selviytymisestä suuri. On ymmärrettävää, että Euroopan komissio haluaa tässä tilanteessa väliaikaisesti rajoittaa kohtuuttoman suuria ja ansiottomia voittoja ja käyttää niitä kuluttajien hyväksi.

Valtiovarainministeriön esitys ei kuitenkaan puutu vain kohtuuttoman suuriin ja ansiottomiin voittoihin. Esitys asettaa sallitun lisäverottoman tuoton rajan niin matalaksi, että se alittaa jopa riskittömän monopolitoiminnan eli sähköverkkoliiketoiminnan sallitun tuoton. Rajausta sotiin markkinajärjestelmämme peruseriaatteita vastaan katkaisemalla riskin ja tuoton korrelaation. Matala tuottoraja vaarantaa elintärkeät investoinnit päästöttömään energiantuotantoon, jotka ovat ainoa kestävä ratkaisu korkean sähkön hinnan hillitsemiseen. Investointien kannalta veron väliaikaisuudesta ja kertaluontoisuudesta ei ole riittävästi takeita.

Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama poikkeustila ei saa ohjata sähkömarkkinoiden kehittämistä pitkällä aikavälillä. Kriisiaikana valmistellussa lainsäädännössä on vältettävä sellaisia päätöksiä, jotka vaikuttaisivat markkinoiden toimintaan vielä pitkään akuutin kriisin ratkeamisen jälkeen. Näistä syistä Helen ehdottaa luonnokseen alla olevia muutoksia.

1) Sallittu lisäveroton tuottoprosentti on laskettava oman pääoman tuoton sijaan sijoitetun pääoman tuotosta.

Valtiovarainministeriö korostaa lakiluonnoksessaan, että yksi väliaikaisen voittoveron keskeisimpiä tavoitteita on sähkömarkkinoilla toimivien yritysten tasapuolinen kohtelu. Esitetty malli ei kuitenkaan ole tasapuolinen, vaan kohtelee eri yhtiörakenteella toimivia yhtiöitä hyvin epätasa-arvoisesti. Huonoon asemaan joutuvat etenkin vähittäismyyntiyhtiöt, joilla on vain vähän omaa pääomaa.

Väliaikainen voittovero pitäisi laskea oman pääoman tuoton sijaan sijoitetun pääoman tuotosta eli oma pääoma, korollinen vieras pääoma ja sähkökaupan vakuudet. Sijoitetun pääoman tuotto on alalla laajasti käytetty mittari, joka ei ota kantaa siihen, mikä on yhtiöiden rahoitusrakenne.

2) Sallitun lisäverottoman tuoton rajaa on nostettava vähintään 10–15 prosenttiin.

EU:n neuvoston asetuksella pyritään puuttumaan ”poikkeuksellisen korkeista hinnoista syntyneisiin merkittävän korkeisiin tuottoihin”. Asetuksessa esitetty tuottokatto tasaa nimenomaan hintapiikeistä aiheutuvia voittoja. Tämä tuottojen rajoittamisen tapa on hyvin erilainen kuin valtiovarainministeriön tekemä ehdotus, jossa verotetaan koko sähköliiketoiminnan tulosta. Valtiovarainministeriön ehdottamaa oman pääoman viiden prosentin tuottoa ei voida missään olosuhteissa pitää merkittävän korkeana, vaan korkeintaan tyydyttävänä.

Tuottorajan perusteet ovat lakiluonnoksessa epäselvät. Valtiovarainministeriö perustelee matalaa tuottorajaa muun muassa sillä, että sähköyhtiöille on kertymässä merkittäviä voittoja myös verovuodelta 2022, joihin ehdotettava vero ei kohdistuisi. Toisin sanoen väliaikaisen voittoveron tasoon vaikuttaisivat verotusjaksoa aiemmin tehdyt voitot, joiden suuruusluokasta tai vaihtelusta eri yhtiöiden välillä ei ole tarkkaa arviota. Tämä tekee tuottorajasta sekä keinotekoisena että hyvän verotustavan vastaisena.

Aidosti kohtuullisen tuoton tasoa voi arvioida usealla tavalla: Riskittömän sähkön jakeluverkkotoiminnan sallittu oman pääoman tuotto vuodelle 2023 on 6,5 prosenttia. Suomen 10-vuotisen lainan riskitön korko (2,4 prosenttia) ja Suomen osakemarkkinan riskipreemio (7,1 prosenttia) on yhteensä 9,5 prosenttia. SP500-indeksin pitkän aikavälin kohtuullinen tuotto omalle pääomalle on 11,88 prosenttia. Kaikki nämä tuottoluvut ylittävät valtiovarainministeriön esittämän 5 prosentin rajan, vaikka niillä määritetään kohtuullista tuottoa, ei EU:n neuvoston asetuksessa tarkoitettua kohtuuttoman suurta ja ansiotonta voittoa.

Tällä perusteella sallitun lisäverottoman tuoton rajaa olisi nostettava vähintään 10–15 prosenttiin.

3) Lain voimassaoloaikaa on lyhennettävä kuuteen kuukauteen.

Vapaan sähköliiketoiminnan tuoton rajoittaminen on merkittävä poliittinen päätös, joka vaikuttaa väistämättä alan investointinäkyymiin. Rahoittajien silmissä sähköliiketoiminnan riskitaso on noussut jo nyt. Lakiluonnos lähettää markkinoille signaalin hyväksyttävänä pidetystä tuotosta, mikä luo epävarmuutta ja lykkää investointipäätöksiä.

Suomi kilpailee investoinneista muun muassa Ruotsin kanssa. Ruotsi aikoo soveltaa komission asetusta ja verottaa vain 180 e/MWh ylittävää tuotantoa. Lisäksi tuottokattoa ollaan näillä näkymin asettamassa maaliskuu-kesäkuulle, jolloin sähkön hinta on todennäköisesti pääosin alle tuottokaton. Suomen veromalli heikentää siis Suomen kilpailuasemaa Ruotsiin verrattuna selvästi.

Jotta lain vaikutus investointipäätöksiin ja Suomen kilpailukykyyn saadaan rajattua mahdollisimman pieneksi, on äärimmäisen tärkeää, että lisävero on määräaikainen ja mahdollisimman lyhytkestoinen. Helen ehdottaa, että veroa kerättäisiin vain kuuden kuukauden ajalta. Lain väliaikaisuus ja kertaluontoisuus on taattava ja kirjoitettava lakiin. Vuoden määräaikaisuus olisi toki hallinnollisesti selkeämpi vaihtoehto, mutta hallinnollisia hyötyjä ei pidä tavoitella menetettyjen investointien ja kilpailukyvyn heikkenemisen kustannuksella.

Muita huomioita

Lakiluonnokseen sisältyy useita perusoikeudellisia ongelmia. Edellä todetun mukaisesti lakiluonnoksessa esitetyt etenkin perustuslain omaisuuden suojaan kohdistuvat toimenpiteet ja niiden perustelut eivät ole riittävän selkeitä eivätkä suhteellisuusperiaatteen mukaisesti oikeasuhtaisia tavoiteltuun päämäärään nähden. Lakiluonnoksessa esitetyt tuottorajan vaikutukset kohdistuvat lakiluonnoksen perustelujen mukaan verotusjaksoa aiemmin tehtyjen voittojen verottamiseen oikeusvarmuuden periaatteeseen sisältyvän taannehtivien oikeusvaikutusten kiellon vastaisesti.

Hallituksen esitykseen on sisällytettävä erillinen jakso, jossa tarkemmin arvioidaan lakiluonnoksen säännösten perustuslainmukaisuutta ja etenkin sitä, miten vero kohtelee erilaisia yritysrakenteita ja miten hyvän verolainsäädännön kriteerit täyttyvät etenkin yhdenvertaisuuden, oikeusvarmuuden ja suhteellisuuden osalta. Näiden olennaisten oikeusperiaatteiden täyttyminen on varmistettava normaalin, hyvän lainvalmistelu- ja lainsäädäntöprosessin mukaisesti perustuslakivaliokunnassa ennen lain hyväksymistä.

Suomi tarvitsee kipeästi uutta talouskasvua. Esimerkiksi vetytalouden kehittyminen on Suomelle suuri mahdollisuus, mutta se vaatii tuekseen riittävästi puhdasta ja edullista sähköä. Jos vihreä siirtymä ja uudet investoinnit hidastuvat siksi, että lisäverolla pyritään paikkaamaan valtiontalouden alijäämää lyhyellä aikavälillä, siitä päädytään maksamaan pitkällä aikavälillä vielä suurempi hinta.

Kunnioittavasti,

Juha-Pekka Weckström

toimitusjohtaja

Helen Oy

Jokila Sanna
Helen Oy